

MİLLÎ KÜLTÜR AYLIK DERGİ

SAYI : 70

MART 1990

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
KÜLTÜR BAKANLIĞI Adına
Alâettin KORKMAZ
Yayımlar Dairesi Başkanı

•
Yazı Kurulu

Alâettin KORKMAZ
Abdülkadir ŞAŞMAZ - Nail TAN
Filiz SEMİZ - Ü. Yaşar GÖZÜM

•
Bu Sayıyı Baskıya Hazırlayanlar
Filiz SEMİZ - Ü. Yaşar GÖZÜM

•
Kapak Düzeni : **Nur OKAN**

Kapak Resmi :

Bedri KARAYAĞMURLAR
"Çelişik Üçleme" YB., 100 x 150 cm

•
İdare Yeri

Kültür Bakanlığı
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Sürelî Yayınlar Şubesi
Atatürk Cad. 29 Ulus / ANKARA
Tel : 309 08 50 (30 Hat)-312 51 94

•
FİYATI : 2.500 TL.

Yıllık Abone : 30.000 TL.

(Öğretmen ve Öğrenciler : 15.000 TL .)

Yurtdışı Abone : 30 DM, 15 \$

ABONE YAZIŞMA ADRESİ

Kültür Bakanlığı

Döner Sermaye İşletmeleri

Merkez Müdürlüğü

Dr. Mediha Eldem Sok. No : 18

Yenişehir / ANKARA

Tel : 133 99 81 (3 hat)

Banka Hesap No : Ziraat Bankası
Sihhiye Şubesi 249 Nolu Hesap

•
Reklâm Tarifesi

Arka Kapak (Renkli) : 2.500.000 TL

Tek Renk : 1.500.000 TL

Ön - Arka Kapak İçi (Renkli) : 2.000.000 TL.

Tek Renk : 1.500.000 TL

İç Sayfalar (Renkli) : 1.500.000 TL

Tek Renk : 1.000.000 TL

Baskı : Ofset Repromat

Onur Sokak 42 / A

Tel : 229 31 24 - 229 31 25

Maltepe / ANKARA

İÇİNDEKİLER

Millî Kültür'den Size

Toplu Soruşturma
Ümit Yaşar GÖZÜM 4

Aydın Kimdir ?
Prof. Dr. Şafak URAL 16

Bir Varoluş Tarzı Olarak Aydın Olmak
Doç. Dr. Kadir CANGIZBAY 19

Âşık Veysel'in Şiirlerinde Klâsik Kültürün Yeri,
Doç. Dr. Cemal KURNAZ 21

Âşık Veysel'in Mistik Arayışları
Arş. Gör. Mustafa TATÇI 24

Sanatçı Gözüyle Âşık Veysel Nedir, Kimdir ?
Niyazi YILMAZ 29

Âşık Veysel Bibliyografyası 31

Erzurum (Şiir)
Yahya AKENGİN 31

Türk Romanı ve Dış Türkler : AYDEMİR
Ramazan KAPLAN 32

Sungu (Şiir)
A. Öztemiz HACİTAHİROĞLU 35

HalkHikâyelerinde Kahramanlara Nasıl Ad Verilmektedir ?
Yrd. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN 36

Bir Savaş, Bir Zafer, Bir Destan : ÇANAKKALE
Çanakkale (Şiir) Faruk Nafiz ÇAMLİBEL 40

Anayurttan Yozgat'a Bozoklar
Mustafa USLU 43

Biliyor musun ? (Şiir)
M. Zeki AKDAĞ 49

Hazar Gölü (Elâzığ - Sivrice) Üzerine Anlatılan Efsaneler
Ismail GÖRKEM 50

Muhammed Nürü'l - Arabî
H. Fehmi KUMANLIOĞLU 55

Alkolün Sosyal Tesirleri
Muhammed El Bar / Terc. Dr. Kürşad TÜRKDOĞAN 57

Divan Şiirindeki Su Redifli Şiirler Üzerine
Mehmet AKKAYA 59

Hakkı Çavuş (Hikâye)
Hüsamettin KAYA 64

Eylül Şarkısı (Şiir)
İlhan GEÇER 67

Millî Kültür'e Mektuplar 68

HABERLER 69

- Bilgi Yılı • Anadolu Uygarıkları Kanada'da
- Sanat Merkezine Çıkarma • Yazarlar Birliği Ödülleri Dağıtıldı
- Kültür Bakanlığınca Konferanslara Destek, • Bir Demet Sonsuzluk
- 1989 Büyük Ödülleri Açıklandı . • Kahire Kitap Fuarında Türk Pavilyonuna Büyük İlgi • Kitabı Rağbet Artıyor. • Ümit Veren Gençler. • Eski Yazı Okuma Kursu.

ÂŞIK VEYSEL'İN MİSTİK ARAYIŞLARI

*Min şiir yatırdı her nefesinde
Bülbül tek ötürdü gül hevesinde
Çiçeğin etrinde guşun sesinde
Yatan mânâları tapandı Veysel*

Bahtiyar VAHÂPZADE

Mustafa TATÇI (*)

Asrımızda yetişen Türk Halk Şiirinin en büyük ustalarından birisi, hiç şüphesiz Âşık Veysel (Şatıroğlu)dir. 1894 senesinde doğan Veysel, yedi yaşından itibaren saz ve sözle hemhâl olmuş ve bunlarla dostluğu ölünceye kadar devam etmiştir. (Ölm. 20 Mart 1973).

Geleneğe ve millî tarz olan heceye bağlı bütün şairler gibi, Veysel'in de hamurunu, Anadolu'da yaşayan Müslüman Türk-lüğün temiz ve renkli hayatı, inanç sistemi ve manevî kabul-leri yoğurmuştur.

Şairler, duygu ve fikirlerini, yaşadıkları çağın olaylarıyla, gördükleri yerlerle, ideallerinde yaşattıkları şeyler ve imân ettikleri değerlerle besleyerek, bunları; kabiliyetleri nisbetinde şiire dönüştüreceklerdir. Bu özellik, her şâir için geçerlidir. Fakat, asıl önemli olan ve dikkati çeken konu, bu okuması ve yazması olmayan ; mektep - medrese görmeyen halk şairlerinin sadece birer şair olmayıp, aynı zamanda birer "**halk düşünürü**" olmalarıdır. İşlediği konunun can damarından yakalayan halk şairi saf ve güzel

Türkçesiyle, değme düşünürün söyleyemediğini veciz, az ve öz biçimde söyleyip geçer! İşte Veysel, bu tip şairlerden birisidir. Ümmî ve ârif! **Gelenek ve şiir, ümmî ve ârif sıfatlarıyla birleşince, Veysel yüz gösterir...**

Veysel'in şiirleri incelendiğinde, sıcak, saf ve buram buram Anadolu kokan şu temalar çıkar karşımıza; aşk, gurbet, vatan sevgisi, birlik ve beraberlik duyguları, tabiat sevgisi, ayrılık, sosyal değişme, nasihat! Bütün bunların üzerinde ise, "**Tanrı sevgisi**" vardır.

(*) Gazi Eğitim Fak. Öğrt. Görevlisi.

Veysel'in Tanrı sevgisi, kuru; yapmacık ve zihni değildir. Bilâkis o, gönülden âşıktır. İde- alize ettiği Tanrı sevgisinin uy- gulaması da vardır ondal O'nun Allah sevgisi, derin fikir ve ara- yıslara dayanan mistik (ledün- ni) bir hüviyetle karşımıza çık- maktadır. Veysel'le ilgili araştı- rmalarda, şairin mistik temayül- leri, arayış ve sancıları üzerinde pek fazla durulmamıştır. Bu ka- sa yazımızda, Veysel'in dünyası- nı renklendiren manevi arayış- larını incelemeye çalışacağız.¹

Âşık Veysel'in mistik tarafı- na ciddi olarak ilk defa Mehmet Kaplan dikkati çekmiştir. Şöyle diyor Kaplan:

"Veysel bazı şiirlerinde Halk Edebiyatında geniş yer tutan mistik duyguları anlatır ve bun- larda, Yunus'a yaklaşan güzel mısralar söyler."²

Gerçekten de, Veysel, sade- ce tabiat ve fenomenleri anlatan bir şair değildir. Toprağı anlatır- ken, toprağın hüviyetine iner, hakikatini dile getirir. Toprağın insan ve Tanrı'yla olan münase- betini gözler önüne serer. Top- rağa yaratıcı (dişi) bir fonksiyon yükler. Gerçek budur zaten; **toprak ana** dediğimiz varlık Al- lah'ın "kerem"inin bir tezahürü değil midir?

Dileğin var ise iste Allah'tan

Almak için uzak gitme topraktan

Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan

Benim sadık yârim kara topraktır. (s. 130)

Toprak şiirine göre, ağaçta; dalda, ırmakta, meyvede, koyun ve kuzuda hülâsa, insanı ta- mamlayan bütün nesnelere İlahî bir işaretin olduğuna ina- nır Veysel. Keşfettiği sırları ba- zen saklar; bazen de, ifşâ edip **bir Vahdet-i vücûdçu** kesilir.

Bütün görüntülerde var olan güzelliğin Tanrı güzelliği oldu- ğunu söyler. Veysel'in gözünde ve gönlünde Allah, herşeyin as- lı, İlahî bir nürdür. Her yer, bu İlahî nür ile kaplanmıştı:

Saklarım gözümde güzelliğini
Her neye bakarsam sen

(*arsın orda*)

Kalbimde gizlerim muhabbetini
Komam yabancıyı sen varsın orda

Aşkımın temeli sen bir âlemin
Sevgi - muhabbetsin dilde

(*kelamsın*)

Merhâbasın dosttan gelen

(*selamsın*)

Duyarak alırım sen varsın orda

Çeşitli çiçekler yeşil yapraklar
Renklerin içinde nakşını saklar
Karanlık geceler aydın şafaklar
Uyanır cüml'âlem sen varsın orda

Mevcudatta olan kudret ü kuvvet
**Senden hâsıl oldu sen verdin ha-
yat**

Yoktur senden başka ila, nihâyet
İnanıp kanmışım sen varsın orda

Hü çeker iniler çalınan sazlar
Kükremiş dalgalar coşar denizler
Güneş doğar perdelenir yıldızlar
Saçar kıvılcımlar sen varsın orda

Veysel'i söyleten sen oldun mutlak
Gezer daldan dala yorulur ahmak
Sen ağaç misâli biz dalda yaprak
Meyva çekirdeksin sen varsın orda
(s. 21 - 22)

Veysel, ötelerin adamıdır. O'nun gözleri içinden bakar, maveraya uzanır. Bu gizli göz, desenlerde gizli olanı **Hallaç** gi- bi lif lif atar, gün yüzüne çıkarır. Bundan olsa gerek, Hallâc'a benzeyen bazı huyum var" (s. 26) der. Arayış, buluş ve oluşun şiirlerini yazar Veysel.

Bu şiirlerde, felsefenin baş- lıca problemini oluşturan varlık, bilgi ve ahlâk konuları

derin ve felsefi olmamakla bir- likte; öz, saf ve şairane olarak kurcalanmaktadır. Pek çok in- san gibi, Halk şairi Veysel de, düşünce çağında, kendisini yoklamaya başlamış, nereden gelip nereye gittiğini; insan de- nen muammanın ne olduğunu sormuş, varlığını çözmeye çalış- mıştır. Şu mısralar, Onun "**mis- tik bir otokritikçi**" olduğunu gösterir.

Yıllarca aradım kendi kendimi
Hiç bir türlü bulamadım ben beni
Hayâl mıyım ürüya mı bilinmez
Hiç bir türlü bulamadım ben beni

İnsan mıyım mahlûk mıyım ot
(*mıyım*)

Ekilir biçilir bir nebât mıyım
Yoksa görünüşte bir sıfat mıyım
Hiç bir türlü bulamadım ben beni

Leylâ mıyım Mecnûn mıyım çöl
(*müyüm*)

Arı mıyım çiçek miyim bal mıyım
Köle miyim bir güzele kul mıyım
Hiç bir türlü bulamadım ben beni

Varlığım yokluğum bir Veysel adım
Gök kubbede kalacaktır ses kadim
Elli üç yıl kendi kendim aradım
Hiç bir türlü bulamadım ben beni
(s. 227).

Âşık Veysel'e göre, Allah, gönüllerde gizlidir. Mevcudatta olan kudret ve kuvvet O'dur. Herşeye hayat veren Tanrı'dır. Ezel ve ebed O'ndan başka bir varlık yoktur. Bu görüşler "Al- lah'tan başka varlık yoktur" di- yen Vahdet-i vücûd ehli muta- savvıfların düşünceleriyle aynı- dır.

"Hakk'ı bilen her eşyayı Hak gördü
Vücûdun şehrine o sultan oldu"
(s. 23).

Âşık Veysel'in şiirlerinde iş- lenen aşk, esasen İlahî menşeli- dir. Gönül derdinin çaresi haki-

(1) Bu incelemede Ümit Yaşar Oğuzcan, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İst. 1985, künyeli eser kullanılmış olup, şiir parçalarının altında verilen say- fa numaraları bu esere aittir.

(2) Bkz. Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri*, II. İst. 1980, s. 412.

ki yar olan Tanrı'dır. Tanrı'ya gönülden bağlı olan Veysel, şöyle der :

*Veysel'in derdine bulunmaz çare
Etseler vücudun hem pâre pâre
Bir arzuhal sundum hakikî yâre
O yâr gelip yaralarım saracak (s. 33)*

İnsan, Tanrı'dan bir parçadır. Bunun farkında olan kişi, Veysel'in deyişiyile "Cân yoldaşı öz cânım" veyahut "gönülde hükmeden sultanı" bilip tanıyacaktır. Veysel, hakiki sevgiliyi kırk yaşında bulmuş, bu sevgilinin aşkıyla serhoş olmuştur :

*Kırk yaşundan sonra kalbime ilham
Erişti Mevlâdan bir ihsan oldu
Hakk'î bilenlere hazırdır her an
İnkâr edenlere sır nihan oldu*

*Varlık noktasını açık gösterdi
İrade-i cüz'ün eline verdi
Hakk'î bilen her eşyayı Hak gördü
Vücudun şehrine o sultan oldu
(s. 23).*

Tanrı, sırlarını türlü sıfatlarda gösterir. Renge ve desene giren, şekillerde görünen O'nun sıfatlarıdır. Âşık bu tecellilerden hareketle hakikî ma-bûdunu tanıyacaktır. Yüce yaratıcı, mey olup aşk ehline, kadeh olup Ömer Hayyam'a ve ney olup Neyzen Tefrik'e cemal gösterir :

*Bahar gelir çiçek olur açılır
Zaman zaman yağmur olur saçılır
Ehl-i aşka mey görünür içilir
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar
.....
Hayyâm'a görünmüş kadehte meyde
Neyzen'e görünmüş kamışta neyde
Veysel'e görünür mevcut her şeyde
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffâr*

Âşıklar Tanrı diliyle konuşurlar. Bilgileri de Tanrı'dan (Vehbî)dir. Veysel, kalbinde çiçek açan Tanrı hikmetlerini koklatan bir âşıktır. O, kudret diliyle konuşur :

*Herkese gizlidir bu sırr-ı hikmet
Her nesnede vardır bir türlü hikmet*

*Veysel'i söyletir bir büyük kuvvet
Söyleyen ne söyleten ne Tanrı ne
(s.34).*

Varlığın oluşuyla ilgili görüşleri de vardır Veysel'in : Dünya'nın yaratılışını kimse bilmez, der fakat arkasından çözmeye çalışır Veysel! O'na göre, varlıklar, tek bir nurdan var olmuştur :

*Nuru ile bu âlemi kapladı
Azimdir Kerim'dir Gafur'dur adı
(s.23).*

Gerçekte, gelen ve giden, yaratan ve yaratılan tek bir varlık vardır. Cisimlerin en küçük parçası, bütünü gösterecek mahiyettedir.

Veysel, vücüt birliğine dayalı yaratılış inancına ve kozmik bir şura sahiptir. Zerreden küreye bütün mahlûkatın özünde yaratıcı bir güç vardır. Şöyle diyor :

*Kimse bilmez dünya nasıl kurulmuş
Her cisime birer zerre verilmiş
Cümle varlık bir kuvvetten var olmuş
Gelen ne giden ne yol ne yolcu ne?
(s. 34).*

Gönül, insanın soyut dünyasını yansıtan bir manevî küll (bütün) dür. Bu manevî küll, Hz. Peygamber'in hadislerinde, İslâm düşünürleri ve mutasavvıflarının eserlerinde Kâbe'ye (Beytullah'a Allah'ın evine) benzetilegelmiştir. Meselâ Yunus şu beytinde bu hususu pek güzel açıklamıştır :

*Eyit bana aklı eren gönül mü yeğ
Kâbe mi yeğ
Gönül yeğdir zira ki
Hak gönülde tutmuş turağı*

Anlaşılan şudur ki, gönül batını (iç - öz) bir idrâk mahallidir. Bu mahalde, soyut ve fizik-ötesi bütün hâdise ve hâller kavranır ve bilinir. Veysel'in gönül anlayışı da böyledir. Âşık

Veysel, insan gönlünün aslının "nur" olduğunu söyler. O'na göre, varlık âleminde görünen kuvvet ve hakikat "gönül"den başka birşey değildir :

*Bilirim aslını nursun gevhersin
Bütün mevcudatta herşeyde varsın
Yenilmez yorulmaz ne hoş damarsın
Bir gün olur bu sevdadan usanın
(s. 48).*

Gönül, dünyadaki bütün olayları yönlendiren bir faildir aynı zamanda :

*Gönül der Veysel'e Ey ahmak kişi
Bensiz yürümüyor dünyanın işi
Bütün dünya benden alır cümbüşü
Bensiz damarlarda oynamaz kanın
(s. 48).*

Şunu da belirtelim ki, Veysel'e göre "gönül yıkmak, Hakk'î incitmek" demektir.

Âşık Veysel'in **estetik** anlayışı, Yunus Emre'nin, Mevlâna'nın, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın veya Fuzulî'nin estetik anlayışından farklı değildir:

"Gördüğün güzellik hepisi Mevlâ"

diyen Veysel, bütün güzelliklerin, Mutlak Güzel (Hüsn-i Mutlak) olan Allah'a ait olduğuna inanır. Şu halde görülen her şey güzel olunca ve her güzelde de Allah var olunca, düzensiz, insicamsız herhangi bir nesneden bahsedilemez. Eşyada ilahî bir ahenk vardır. Bu ahengi kavrayan "birlik ehli" kişiler, coşup aşka gelirler.

*Coşar deli gönül misâl - i deryâ
Mecnûn'a sahrada göründü Leylâ
Gördüğün güzellik hepisi Mevlâ
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar
(s.25).*

Güzelliklere yol bulmak, yaratılış sırrını anlamak, nereden gelip nereye gittiğini çözmek, iç (hakikate) yönelmekle mümkündür. İnsan, dışarda, afakta gezmekle, kendi muammasını

çözemez. İki zat kutbu kendisinde toplayan insan, her an bir çatışma içindedir. Zıt kutuplardan sıyrılıp birliğe dönmek, kurtuluşa ermektir. İnsan, nefisinden; ikiliklerden, dünyanın engelleyici zorluklarından kurtulmak istiyorsa "ben"inden hareket etmelidir. Beşerî benliğini İlahî benliğe tebdil etmelidir. Tek çare birliğe, Allah'a dönmelidir. Veysel, bir sohbetinde, insanın problemlerinin nefisten kaynaklandığını :

"Nefis var. Nefis diye bir nesne koymuşlar bize, o rahat koymuyor bizi"³ cümlesiyle işaret eder. İnsanın selâmeti tevezuda (toprak oluştadır. Tek yol, nefsi, ölmeden önce öldürmektir⁴:

*Toprakdandır cümle beden
Nefisini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaratan
Sen kalemsin ben uçmuyum (s. 39)*

Veysel'in şiirlerinde "ölüm" teması da oldukça renkli, derin ve sanatkarane işlenmektedir. Doğrusu Veysel, ölüm karşısında biraz da "immortalist" (ölümsüzlüğe inanan) tir. Ölüm, basit insanların sonudur. Halbuki Veysel, ölümü anlatırken, insanı toprakta kaybolup gidecek bir varlık olarak ele almaz. Şahdamarından yakalar insanı; varlık âleminin içine bırakır, ebedî bir hayatı yaşamaya hazırdır artık insan! Şu mısralarda ölüm, yeni bir boyut kazanır:

*Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gök yüzünde dalgalanır seslerim*

*Evvel de topraktır sonra da adım
Geldim gittim bu sahnede oynadım
Türlü türlü tebdilata uğradım*

*Gahi vıran şen olurdu postlarım
(s. 31).*

Devriye türünde yazılan bir şiirde, dikkat edilirse, Tanrı'dan gelen ve yine Tanrı'ya dönecek olan (Bkz. **Bakara Suresi**, âyet 156) bir insan söz konusudur :

"**Aslıma karışıp toprak olunca / Çiçek olur mezarımı süslerim**" mısraları, şiiriyet yönüyle olduğu kadar, derin bir tefekkür ürünü olmasıyla da dikkat çekmektedir. Bu satırlar Veysel'in, ölümsüzlük inancını ortaya koyacak mahiyettedir. Toprakla, yokluğu; çiçekle, yeniden doğuşu ifade eden şair, insanı ölümlü (toprak) ve ölümsüz (ruh) taraflarıyla birlikte değerlendirir. Böylece insan, Veysel'e göre toplayıcı bir yaratık olmaktadır.

Bu fikir, "sinlere teferrüc" edip hayıflanılan ve akabinde "**Ölümden ne korkarsın / korkma ebedî varsın**" veya "**Her dem yeni doğarız bizden kim usanması**" diyen Yunus'un fikrinden farklı değildir. Veysel -ve tabii, Veysel'i hazırlayan Yunus Emreler- ölümsüzlük görüşleriyle, Batılı ve Doğulu, Müslüman olmayan mistiklerden ayrılırlar. Müslüman mistikler, insanı ölümsüz bir yolculuğa çıkarmaktalar; **hedefe (Fenafillah) ulaşan kişiyi tekrar ve fal olarak halka döndürmektedirler** (Bekâ'da Fark Makamı) bunun en bariz örneği. Hz. Peygamber'in Mi'râcî'dür. Bekâ ve saadet makamı olan Mi'râc, tamamlanmış ve yüce Peygamber "Ümmetim" diyerek tekrar "halka" dönmüştür. İşte İslâm mistikleri de, sülûklarını "ölmeden önce ölerek" tamamlarlar. Bekâ âlemine yükselip tekrar fark âlemine ((halka)/ dönerler. İslâm

mistiklerinin diğer mistiklerden farkı bu noktadadır. Veysel gibi şairler, insanın öldükten sonra bile ruhen, "**aksiyon**" içinde olduğuna inanırlar. Halbuki diğer mistik inançlarda, hedefe ulaşan veya ideal makama -mesela Nirvana'ya- ulaşan kişi, faaliyetini tamamlar. Varlığın faaliyetini durdurması bir başka ölümdür gerçekte! Halbuki insan ölümsüzdür. Bunun içindir ki, bir gönül adamı olan Veysel : "**Çiçek olup mezarını süsleyen / Sesi göklerde dalgalanan**" ölümsüz bir ölüden bahseder!

Âşık Veysel, bir "**Toprak Şairi**" olarak da tanınmıştır. "Sadık yâri toprağa duyduğu" özlem, toprağa sığınma ve toprakla yücelme fikri, **O'nun ikinci bir toplumun üyesi olduğunu** gösterir. Fakat Veysel'in toprak görüşünü dile getiren kişiler, tamamen "zahiri" bir yorumla gitmişlerdir. Esasen şair, bu mefhumu daha derin, daha enfüsi mânâlar yüklemektedir.

Mistik idrâkin temelinde "aşk" vardır. Var oluşun sebebi aşk! Eşyanın sırrını da aşk ile öğrenebiliriz. Bu görüşlere Âşık Veysel de katılır. Bir kıtasında Veysel, aşk kavramını estetik olarak ele alır. Buna göre, aşk "tütünsüz bir âteş"tir; ceset sobasında, kalp ocağında yanan bir ateş... Buradaki somut benzetme unsurları Anadolu köy evinin bir odasının tipik bir tasvirini gözler önüne sermektedir. Sobalı, ocaklı küçük bir ev! Veysel, aşk gibi soyut bir konuyu anlatırken sosyal hayat ve geleceği edebî olanla ne güzel birleştirmektedir:

*El vurma yarama yaklaşma kardaş
Derdimi söylesem tükenmez baş baş*

(3) Bkz. Ridvan Çongur, "Âşık Veysel, III" Millî Kültür, . (C. 2, s. 12, s. 18.

(4) "Ölmeden önce ölüünüz". Bu hadis, mutasavvıfların pek sık ıktıbas ettikleri bir hadistir. Bkz. Aclunî Keşfü'l - Hafa, Beyrut 1341, Hadis nu : 2669, C. II. s. 402.

*İçimde yanıyor tütünsüz âteş
Ceset soba gibi kalbim bir ocak (s.33)*

Veysel'in mistik temayülleri içinde değerlendirilebilecek bir mühim husus da, şiirlerin birkaçının "şathiyye" ve "devriyye" türünde yazılmış olmalarıdır. Şair'in :

*Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu suçun bunda senin (s. 20)*

kit'asıyla başlayan şiiri bir şat-
hiyyedir. Bundan başka :

*Kimine at vermiş eştirir gezer
Kimine aşk vermiş coşturur gezer
Kimine mâl vermez koşturur gezer
Sanki bunu zengin etmek zor gibi
(s. 46).*

kit'asının geçtiği şiir de bir şat-
hiyyedir. Yukarıda ifade ettiğimi-
z gibi, Veysel'in; devriyye tür-
ründe yazılmış bir kaç manzume-
mesi de bulunmaktadır. Tasav-
vuf edebiyatının bu orijinal tür-
rû, Veysel'in "yaratılış konusun-
da" oldukça tefekkür ettiğini
gösterir. Şu kit'alar bu örnekler-
dendir :

*Göklerden süzüldüm tertemiz indim
Yere indim yedi renge boyandım
Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm
Çeşit çeşit türlü türlü boyandım
.....*

*Veysel yoktan geldim yok olup
gittim
Ben deyenler yalan gerçeği seçtim
Bir buhar halinde göklere uçtum
Kayboldum o sırlı renge boyandım
(s. 37).*

Nihayet Âşık Veysel, iki ayrı
şiirinde, zihnen ve manen bağlı
olduğu iki mânâ sultanından
bahseder. Horasan ve Belh'ten
gelip Anadolu'da yaşayan Müs-
lûman Türk'ün dünya ve ukba
hayatını ihya eden bu iki gönül
sultanı, Hacı Bektaş-ı Velî ile
Mevlâna Celaleddin-i Rumî'dir.

XIII. yüzyılda Anadolu'da Türk
birliğinin kuruluşunda, İsl-
am'ın hoşgörû ve tefekkürü-
nün yorumlanmasında en
önemli rolü oynayan bu iki gö-
nül sultanının yaptıklarını, XX.
yüzyılda saz ve sözüyle Veysel
yapmıştır.

Veysel, pîrler piri, yüce gö-
nüllü veli, **Makalat** adlı mü-
kemmell eserin sahibi Hacı Bek-
taş-ı Velî'ye şöyle seslenir:

*Meded mürvet deyip kapına geldim
İsteğim - dileğim var Hacı Bektaş
İndim eşliğine yüzümü sürdüm
Kusurum günahum var Hacı Bektaş*

*Kul olanın elbet olur kusuru
Nesl-i Peygambersin cihanın nuru
Alisin Velisin pîrlerin piri
Kalma kusurlara pîr Hacı Bektaş*

*Horasan'dan ayak bastı Urum'a
Mucizeler şahit olduk pîrime
Bak şu vaziyete bak şu duruma
Eşin yok cihanda bir Hacı Bektaş*

*Geçmen dedin duvarımda sinekten
Yalan sadır olmaz ervaht-ı pekten
Sana inanmışım ervahtan kökten
Sana inanmayan kör Hacı Bektaş*

*Sana yalvarıyor Veysel bi - çâre
Yine senden olur her derde çâre
Bir arzuhal sundum gani Hünkâre
Keremin ihsanını bol Hacı Bektaş
(s. 210).*

Veysel'in, Mevlânâ Dergâhı-
na yaptığı ziyaret esnasında
yazdığı şu "Niyâz nâme" sadece
bir "hayranlığın" değil, zihnen
Mevlâna'ya ve fikirlerine bağlı-
lığın da ifadesidir :

*Ziyâretim Mevlânâ'yı
Kabûl et Allah aşkına
Bu fakir-i divâneyi
Kabûl et Allah aşkına*

*Eşliğine yüzüm sürem
El bağlayıp dîvan duram
Büyük lutfun eyle kerem
Kabul et Allah aşkına*

*Mevlânâ Mevlânın kulu
Doğru Hak'a gider yolu
Deryâsı irahmet dolu*

Kabul et Allah aşkına

*Yalvarırım akşam sabah
Kul olanda olur günah
Merhamet et halime bak
Affeyle Allah aşkına*

*Sana sundum arzuhalim
Size ayan benim halim
İrahmeti bol sultanım
Kabul et Allah aşkına*

*Veysel adım budalayım
Size yalvarırım daim
Türk oğluyum Türk'dür soyum
Kabul et Allah aşkına (s. 216).*

Son devrin tanınmış büyük
melamîsi Neyzen Tefvik vefat et-
tiği zaman, Veysel'e çok dokun-
muş, diline ve teline bir ağıt dö-
külmüştür. Şu kat'a ile başlar
ağıt :

*Neyzen Tefvik dünyasını değiştirdi
Tel sustu dil sustu neyler nic'oldu
Ebedî yurduna vardı kavuştu
Ağlasın kemanlar yaylar nic'oldu
(s. 215).*

Neden Neyzen? Bize göre
Veysel'in mistik temayüllerin-
den kaynaklanır Neyzen sevgisi.
Çünkü Neyzen aba altında gizli
bir Neyzen'di. Ve Veysel bunu
biliyordu. Ondan idi bu ağıt!

Son olarak şunu belirtelim
ki, çağımızın Türk Halk Şairleri-
nin en büyüklerinden birisi
olan Âşık Veysel, şiirlerinde, Al-
lah, vahdet-i vücud, gönül, aşk,
ölüm - ölümsüzlük, ilahî ahlâk,
kendini arayış, mutasavvıflara
sevgi ve saygı gibi konuları, saf
ve güzel Türkçesiyle işlemiş, ta-
savvufî arayışlarını dile getir-
miştir. O, bu arayışı, aynı za-
manda "edebî ve estetik" form-
lar içinde vermektedir. Nihayet
Veysel, aşk, varlık - yokluk ve
bilgi ile ilgili konuları da işle-
yen, ümmî fakat düşünen bir
şair olarak karşımıza çıkmakta-
dır.